

ĐỔI MỚI NHẬN THỨC QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ THI ĐUA, KHEN THƯỞNG ĐÁP ỨNG YÊU CẦU XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN, NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

■ TS. VĂN TẮT THU (*)

Hơn 60 năm qua, thực hiện Lời kêu gọi thi đua ái quốc của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đảng và Nhà nước đã phát động và lãnh đạo nhiều phong trào thi đua ái quốc góp phần tích cực vào sự thành công của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ đất nước qua các thời kỳ lịch sử. Trước yêu cầu của thời kỳ phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa (XHCN) và xây dựng Nhà nước pháp quyền, công tác thi đua, khen thưởng cần được đổi mới về nhận thức và quản lý nhà nước.

1. Hạn chế, bất cập của công tác thi đua, khen thưởng

Phong trào thi đua và công tác quản lý nhà nước về thi đua, khen thưởng trong thời gian qua có những hạn chế, bất cập, chưa đáp ứng yêu cầu xây dựng nhà nước pháp quyền, nền kinh tế thị trường định hướng XHCN. Cụ thể là:

- Nhận thức về thi đua, khen thưởng và quản lý nhà nước về thi đua, khen thưởng trong điều kiện xây dựng nhà nước pháp quyền, nền kinh tế thị trường định hướng XHCN còn chưa đầy đủ và sâu sắc. Ở một số cấp uỷ, chính quyền, đoàn thể, việc lãnh đạo, chỉ đạo công tác thi đua, khen thưởng còn bị buông lỏng, chưa tập trung, thiếu cụ thể, có biểu hiện hình thức, chạy theo thành tích. Thậm chí trước những tác động tiêu cực của cơ chế thị trường không ít đơn vị, cá nhân còn có những nhận thức sai lệch về công tác thi đua, khen thưởng, coi nhẹ phong trào thi đua, nặng về khen thưởng hoặc chỉ chú trọng đến thưởng vật chất

đơn thuần mà không quan tâm đến tinh thần... làm mất đi ý nghĩa đích thực của công tác thi đua, khen thưởng.

- Hệ thống văn bản quy phạm pháp luật về thi đua, khen thưởng hiện nay chưa được sửa đổi, bổ sung và hoàn thiện kịp thời theo yêu cầu của tình hình mới. Mặc dù hiện nay chúng ta chủ trương phát triển nền kinh tế nhiều thành phần nhưng Luật Thi đua, khen thưởng hiện hành và dự thảo luật sửa đổi, bổ sung mới chỉ tập trung vào công tác thi đua, khen thưởng của các cơ quan, đơn vị thuộc khu vực nhà nước mà chưa quan tâm đến thi đua, khen thưởng của các cơ quan, đơn vị thuộc các cơ quan đảng, cơ quan dân cử, các tổ chức kinh tế ngoài quốc doanh... do đó chưa khuyến khích được phong trào thi đua, khen thưởng rộng khắp trong cả nước.

- Việc tổ chức các phong trào thi đua còn nhiều hạn chế, chưa đồng đều giữa các địa phương, ngành, lĩnh vực; chưa động viên khuyến khích quần chúng tham gia phong trào, nặng về biện pháp hành chính, mệnh lệnh đơn thuần. Không ít phong trào thi đua còn mang tính hình thức, chạy theo thành tích, chưa có chiều sâu... do đó chưa tạo được động lực thúc đẩy toàn xã hội hăng hái thi đua.

- Công tác khen thưởng chưa bám sát phong trào thi đua, vẫn còn tình trạng khen thưởng tràn lan, trùng lặp và chưa công bằng. Nhiều tiêu chuẩn, hình thức, phương pháp khen thưởng duy trì quá lâu làm mất tính hấp dẫn, không động viên khích lệ được đông đảo quần chúng tham gia. Việc xét các danh hiệu thi đua, khen thưởng ở một số cơ quan, đơn vị chưa

(*) Thứ trưởng Bộ Nội vụ

đúng tiêu chuẩn quy định, có biểu hiện hình thức, làm giảm tác dụng và ý nghĩa của khen thưởng. Việc đề nghị khen thưởng nhân ngày truyền thống, ngày thành lập cơ quan, đơn vị có xu hướng gia tăng. Khi xét khen thưởng, các đơn vị phần lớn tập trung đề nghị khen thưởng chức danh lãnh đạo hoặc khen thưởng tập thể lớn mà ít chú ý tôn vinh tập thể nhỏ, người lao động trực tiếp... dẫn đến sự động viên không thiết thực, giảm ý nghĩa của phong trào thi đua. Việc khen thưởng gương người tốt, việc tốt, tài năng trẻ chưa được quan tâm đầy đủ, chưa chú ý đúng mức đến việc xây dựng điển hình tiên tiến trong thời kỳ đổi mới.

- Đội ngũ cán bộ chuyên trách làm công tác thi đua ở trung ương cũng như ở các địa phương thường bị biến động nên không sâu về chuyên môn, nghiệp vụ. Hiện nay có tình trạng là mặc dù bộ máy tổ chức làm công tác thi đua khen thưởng đã có, chức năng, nhiệm vụ được quy định rõ ràng nhưng hầu như cán bộ làm công tác thi đua, khen thưởng vẫn theo lối làm cũ, coi nhẹ phong trào thi đua, nặng về công tác khen thưởng. Vì vậy dẫn đến tình trạng cán bộ chỉ tập trung vào việc làm thủ tục khen thưởng mà không quan tâm đến chất lượng của công tác thi đua.

2. Đổi mới nhận thức quản lý nhà nước về thi đua khen thưởng đáp ứng yêu cầu xây dựng nhà nước pháp quyền

Một yêu cầu có tính chất cơ bản trong nhà nước pháp quyền là nhà nước quản lý xã hội bằng pháp luật, pháp luật luôn được đề cao, nhà nước phải có đầy đủ luật để quản lý các lĩnh vực kinh tế – xã hội của đất nước. Đồng thời, nhà nước, các cơ quan nhà nước và công dân bình đẳng trước pháp luật. Vì vậy, cần phải đổi mới nhận thức về thi đua, khen thưởng và quản lý nhà nước về công tác thi đua khen thưởng cho phù hợp với đặc điểm, đặc thù và bản chất của nhà nước pháp quyền. Trước hết, công tác thi đua, khen thưởng của nhà nước phải được quản lý bằng pháp luật, phải được đổi mới về nhận thức theo tinh thần xây dựng nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân. Thi đua, khen thưởng trở thành quyền lợi và nghĩa vụ pháp lý của mỗi người dân, trở thành một giải pháp hữu hiệu, một đòn bẩy để nâng cao chất lượng, hiệu quả trong công tác quản lý nhà nước. Để đổi mới quản lý nhà nước về công tác thi đua, khen thưởng đáp ứng yêu cầu xây dựng nhà nước

pháp quyền phải tôn trọng các nguyên tắc sau:

Một là, đảm bảo quyền bình đẳng của mọi giai tầng, thành phần kinh tế, tổ chức và mọi người dân tham gia vào các phong trào thi đua do nhà nước phát động, không được phân biệt đối xử và không được có bất cứ rào cản nào. Để “Người người thi đua, nhà nhà thi đua”, để mỗi người dân Việt Nam “bất kỳ già, trẻ, trai, gái; bất kỳ giàu nghèo, lớn nhỏ, ai cũng thi đua, ai cũng tham gia kháng chiến và kiến quốc”⁽¹⁾, “các cụ phụ lão thi đua đốc thúc con cháu hăng hái tham gia mọi công việc, các cháu nhi đồng học hành và giúp việc người lớn, đồng bào phú hào thi đua mở mang doanh nghiệp, đồng bào công nông thi đua sản xuất, đồng bào trí thức và chuyên môn thi đua sáng tác và phát minh, nhân viên chính phủ thi đua tận tụy làm việc, phụng sự nhân dân”⁽²⁾. Với mục đích thi đua ái quốc và với “cách làm là dựa vào: lực lượng của dân, tinh thần của dân để gây dựng hạnh phúc cho dân”⁽³⁾ thì thi đua trở thành bổn phận và trách nhiệm của mỗi người dân, mỗi công dân; khen thưởng cũng là quyền lợi của mỗi một người dân và mỗi công dân. Nhà nước bảo đảm quyền và nghĩa vụ pháp lý của người dân và tổ chức trong công tác thi đua, khen thưởng.

Hai là, thi đua, khen thưởng phải đảm bảo công khai, minh bạch. Thực hiện nguyên tắc này để bảo đảm cho mọi người dân được biết, hiểu được mục đích, ý nghĩa, sự cần thiết và tác dụng, lợi ích của các phong trào thi đua. Đồng thời để tổ chức và cá nhân xác định được bổn phận, trách nhiệm, quyền và nghĩa vụ pháp lý của họ trong việc tham gia vào các phong trào thi đua do nhà nước phát động.

Ba là, thi đua, khen thưởng phải đảm bảo công bằng. Thực hiện nguyên tắc này bảo đảm cho mọi tổ chức, cá nhân đều có quyền tham gia vào phong trào thi đua, điều kiện tham gia như nhau thì xét khen thưởng cũng phải bình đẳng như nhau. Tuy nhiên, đảm bảo công bằng trong tham gia có thể thực hiện được, còn đảm bảo công bằng trong khen thưởng là cực kỳ khó khăn nhưng vẫn phải tôn trọng; nếu không sẽ phản tác dụng của việc thi đua. Cần phải nhận thức “công bằng” là tương đối theo tinh thần “bó đũa chọn cột cờ”. “Công bằng” phải được hiểu theo nội hàm của khái niệm về ý thức đạo đức, ý thức pháp quyền, công bằng đòi hỏi sự tương xứng giữa vai trò của cá nhân với địa vị xã hội

của họ, giữa hành vi với sự đền bù, giữa quyền và nghĩa vụ, giữa công trạng và “vinh danh” do nhà nước suy tôn. Công bằng không có nghĩa là cào bằng, những tổ chức và cá nhân tham gia vào phong trào thi đua như nhau nhưng khen thưởng chỉ được phép lựa chọn trong những người có thành tích khá nhất, đó là tổ chức, cá nhân về đích đầu tiên. Cần phải có các quy định chặt chẽ đảm bảo công bằng và khách quan để xem xét khen thưởng.

Bốn là, khen thưởng, kỷ luật hay thưởng, phạt phải công minh.

Trong nhà nước pháp quyền, quyền và nghĩa vụ pháp lý của mọi công dân bình đẳng trước pháp luật. Thi đua trở thành bốn phận, trách nhiệm hay nghĩa vụ pháp lý, trở thành quyền và lợi ích hợp pháp của mỗi một người dân, mỗi một công dân. Người thực hiện tốt bốn phận và trách nhiệm của mình trong thi đua thì sẽ được nhà nước khen thưởng, ngược lại những người không làm trọn bốn phận và trách nhiệm của mình, vi phạm các điều quy định của nhà nước về thi đua, khen thưởng không những không được khen thưởng mà còn phải bị xử lý theo quy định của pháp luật. Khen thưởng và kỷ luật phải công minh, đúng theo tinh thần “Quốc lệnh ban hành 10 điều thưởng và 10 điều phạt” do Chủ tịch Hồ Chí Minh ký ban hành ngày 26/1/1946. “Trong một nước, thưởng phạt phải nghiêm minh thì nhân dân mới yên ổn, kháng chiến mới thắng lợi, kiến quốc mới thành công”⁽⁴⁾. Cần phải quán triệt tư tưởng này trong xây dựng Luật Thi đua, khen thưởng, trong quản lý nhà nước về thi đua, khen thưởng.

3. Đổi mới nhận thức và quản lý nhà nước về thi đua, khen thưởng đáp ứng yêu cầu xây dựng nền kinh tế thị trường

Yêu cầu cơ bản của việc phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là phải nhận thức đầy đủ, tôn trọng và vận dụng đúng đắn các quy luật khách quan của kinh tế thị trường, các thông lệ quốc tế phù hợp với điều kiện phát triển của Việt Nam, bảo đảm định hướng XHCN. Quản lý nhà nước về công tác thi đua, khen thưởng trong điều kiện phát triển nền kinh tế thị trường định hướng XHCN cũng phải tôn trọng và vận dụng đúng đắn các quy luật khách quan của thị trường. Bản thân nền kinh tế thị trường đã hàm chứa các yếu tố thi đua, thi đua với nghĩa là “cạnh tranh” một

cách lành mạnh. Thi đua, khen thưởng theo các yêu cầu và tinh thần nhà nước pháp quyền của dân, do dân và vì dân sẽ trở thành công cụ, giải pháp hữu hiệu để nhà nước quản lý nền kinh tế, hạn chế những tác động tiêu cực, mặt trái của thị trường. Đổi mới căn bản quản lý nhà nước về công tác thi đua, khen thưởng ngoài việc tôn trọng quyền và nghĩa vụ của các thành phần kinh tế tham gia vào phong trào thi đua còn phải tuân theo các quy luật giá trị, quy luật lợi ích, đặc biệt là việc tôn trọng nguyên tắc hiệu quả, thiết thực của thi đua, khen thưởng.

Thi đua, khen thưởng phải đảm bảo tính hiệu quả, thiết thực, tránh phô trương hình thức, lãng phí. Muốn vậy phải trả lời được các câu hỏi thi đua để làm gì, nhằm mục đích gì, đem lại lợi ích gì để tổ chức phong trào thi đua. Tổ chức phong trào thi đua từ khi phát động đến khi xem xét khen thưởng đều phải có kinh phí. Phát động phong trào thi đua phải đặt và trả lời câu hỏi lấy kinh phí, lấy tiền ở đâu để tổ chức? Lấy tiền từ ngân sách nhà nước hay từ quỹ đóng góp của các tổ chức, đoàn thể đều phải công khai, minh bạch để mọi người dân biết, tham gia và kiểm tra. Thi đua, khen thưởng không thiết thực, không hiệu quả là trái với tinh thần xây dựng nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân, trái với tư tưởng “thực hành tiết kiệm chống tham ô, lãng phí, quan liêu” của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Từ những phân tích nêu trên cho thấy, để đổi mới căn bản công tác thi đua, khen thưởng phải khẩn trương sửa đổi Luật Thi đua, khen thưởng đáp ứng các yêu cầu xây dựng nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân, xây dựng nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Tất cả các quy định trong luật đều phải đảm bảo “trăm điều phải có thần linh pháp quyền”⁽⁵⁾ như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ ra đối với luật pháp trong nhà nước pháp quyền. Làm sao để Luật Thi đua, khen thưởng thực sự trở thành công cụ hữu hiệu để nhà nước quản lý một lĩnh vực hoạt động hết sức quan trọng của đất nước.

Tiếp theo, đổi mới, kiện toàn hệ thống tổ chức bộ máy làm công tác thi đua, khen thưởng từ trung ương đến địa phương đảm bảo tinh gọn, hoạt động có hiệu quả, đủ tầm, đủ sức tham mưu cho Chính phủ thực hiện chức năng

(Xem tiếp trang 12)

ĐỔI MỚI NHẬN THỨC...

(Tiếp theo trang 6)

người cầm lái, người nhạc trưởng. Trong CCHC, đòi hỏi phẩm chất của người đứng đầu là biết định ra việc, biết hướng dẫn, chỉ đạo, kiểm tra, tổng kết thực tiễn; biết chọn đúng việc, đúng lúc; biết đoàn kết các tổ chức của đơn vị mình và phối hợp với các tổ chức khác; là người có ý thức chấp hành các quyết định của cấp trên tốt nhất. Trong nội bộ cơ quan, người đứng đầu phải tạo được bầu không khí dân chủ, cởi mở. Nơi đây mọi người được làm việc, được tôn trọng và được đối xử công bằng. Cũng ở nơi đây cán bộ làm việc tận tụy, tâm huyết; họ không phải nhìn trước ngó sau, không phải làm việc theo kiểu "cơm vua, ngày trời" và không phải lo "tự vệ". Làm được như vậy thì hiệu quả công tác mới tốt.

Tuy nhiên, vấn đề rất quan trọng là bản thân cán bộ phải tự học, tự rèn luyện, tự đào tạo, đặc biệt phải chăm lo bồi dưỡng chuyên môn nghiệp vụ, với tinh thần hiểu sâu một việc, biết nhiều việc. Tăng cường bồi dưỡng kỹ năng nghề nghiệp và tiến tới thành thạo công việc được giao. Tình trạng hiện nay trong một số cán bộ là sớm thoả mãn với bằng cấp đã có; hằng hụt nhiều kiến thức về kinh tế, pháp luật và ngoại ngữ. Tự bản thân cán bộ và mọi cơ quan đơn vị cần lưu ý vấn đề này trong khi xây dựng kế hoạch đào tạo, bồi dưỡng cán bộ.

Thực hiện ngày càng tốt chế độ tuyển dụng thông qua thi tuyển nhằm tuyển chọn được những cán bộ giỏi, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao trong giai đoạn mới. Vừa tiếp tục đẩy mạnh phân công, phân cấp gắn với không ngừng nâng cao chất lượng cán bộ và kiểm tra, kiểm soát, giám sát. Các cơ quan, đơn vị cần thực hiện tốt việc chuyển đổi vị trí theo hướng dẫn của tỉnh, của ngành, đặc biệt có cơ chế giám sát ở những lĩnh vực nhạy cảm. Có kiến thức chuyên môn, thành thạo nghiệp vụ, đạo đức công vụ và quy tắc ứng xử luôn là vấn đề đòi hỏi đối với mọi cán bộ, công chức, cán bộ phải thực sự vì dân hơn, biết xa lánh cám dỗ của mặt trái kinh tế thị trường.

Thiết nghĩ từ tình nghèo đi lên đòi hỏi chúng ta phải chung cất, chất chịu từng việc làm cụ thể; biết quý từng hạt phù sa mới nên mùa màng tươi tốt. Chúng ta biết nâng niu, biết diu dặt, vun trồng cán bộ, công tác CCHC sẽ đạt kết quả tốt đẹp□

quản lý nhà nước về thi đua, khen thưởng. Đổi mới, nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ làm công tác thi đua, khen thưởng để có đủ năng lực tham mưu cho Đảng và Nhà nước về công tác thi đua, khen thưởng, đủ trình độ, kinh nghiệm triển khai thực hiện các văn bản quy phạm pháp luật và các chế độ, chính sách của nhà nước về công tác thi đua, khen thưởng.

Đổi mới việc tổ chức các phong trào thi đua từ xác định mục đích, yêu cầu, nội dung, nhiệm vụ, cách thức, biện pháp thi đua đến kiểm tra, đánh giá kết quả thi đua, bình xét và quyết định khen thưởng đảm bảo chặt chẽ, khách quan, công bằng, thiết thực và hiệu quả. Khen thưởng theo công trạng cho những tập thể, cá nhân thực sự điển hình mẫu mực, những người trực tiếp lao động có nhiều phát minh, sáng kiến, làm ra nhiều của cải, vật chất và tinh thần cho xã hội, làm chấn hưng đất nước.

Mọi đổi mới trong quản lý nhà nước về công tác thi đua, khen thưởng đều phải dựa trên quan điểm, tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, của Đảng, đồng thời phải phù hợp với yêu cầu của thời kỳ đổi mới, xây dựng nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân, phát triển nền kinh tế thị trường định hướng XHCN, mở cửa hội nhập kinh tế quốc tế. Đổi mới nhằm làm cho công tác thi đua, khen thưởng của nhà nước thiết thực và hiệu quả, góp phần thực hiện mục tiêu: "Dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh"□

Ghi chú:

(1) Hồ Chí Minh toàn tập, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2000, t.7, tr.444 - 445

(2) Sđd, tr.445

(3) Sđd tr.444

(4) Quốc lệnh ban hành 10 điều thưởng và 10 điều phạt do Chủ tịch Hồ Chí Minh ký ban hành ngày 26/1/1946

(5) Việt Nam yêu cầu ca - Hồ Chí Minh toàn tập, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2000, t.1, tr.438-439.